

Kamulaştırmasız El Atma davalarında karar harcı ödenmeden kararın tebliğe çıkarılmayacağına dair kuralın iptaline dair AYH Kararı.

BASIN DUYURUSU

6.10.2022

ND 47/22

Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Açılan Tazminat Davalarının Görülebilmesini Nisbi Karar ve İlam Harcının Ödenmesi Şartına Bağlayan Kuralların İptali

Anayasa Mahkemesi 8/9/2022 tarihinde [E.2022/61](#) numaralı dosyada, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin birinci fıkrasının 6009 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin birinci cümlesinin, 32. maddesinin birinci cümlesinin "davalı harçtan muaf olan kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları" yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

İtiraz Konusu Kurallar

İtiraz konusu kurallarda, nispi karar ve ilam harcının dörtte birinin peşin, geri kalanının kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödeneceği ve yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağı öngörülmektedir.

Başvuru Gerekçesi

Başvuru kararında özetle; belirsiz alacak davasında talep miktarı belirli hâle geldiğinde talebini artıran davacının gerekli harcı mahkeme veznesine yatırması gerektiği, davalı harçtan muaf olan davalarda karar kesinleştğinde davacının yatırdığı harcın kendisine iade edildiği, her durumda iade edilecek olan harcın davacıdan alınmasının adil olmadığı, davanın reddi hâlinde dahi davacıdan maktu harç alındığı, davalı harçtan muaf olan davalarda davacıdan peşin olarak nispi harç alınmasının bir faydasının olmadığı gibi kamu düzenini ilgilendiren bir yönünün de bulunmadığı, iade edilecek olan harcın davacıdan alınmasının hak arama özgürlüğüne açıkça aykırı olduğu, alınan harcın aynı tutarda iade edilmesi ve davaların sonuçlanmasının uzun zaman alması sebebiyle mülkiyet hakkının da ihlal edildiği belirtilerek itiraz konusu kuralların "davalı harçtan muaf olan davalar" yönünden Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kurallar, davalı harçtan muaf olan kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yönünden incelenmiştir.

Kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davalarının konusunun belli bir değerle ilgili bulunması nedeniyle anılan davalarda kural olarak davacının nispi karar ve ilam harcı ödemesi gerekmektedir. Davalının harçtan muaf olması da davacının nispi karar ve ilam harcı ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir neden olarak öngörülmemiştir.

Kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları kural olarak nispi karar ve ilam harcına tabi olmakla birlikte davanın reddine karar verilmesi hâlinde davacı maktu karar ve ilam harcından sorumlu olmaktadır. Anılan davaların kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi durumunda ise davacı ödediği nispi karar ve ilam harcının tamamını geri alabilmektedir. Bununla birlikte dava sonuçlanana kadar davacı nispi karar ve ilam harcı olarak ödediği tutardan mahrum kalmış olmaktadır. Bu itibarla kuralların mülkiyet hakkını sınırladığı sonucuna ulaşılmıştır.

492 sayılı Kanun'a bağlı (1) sayılı tarifede hangi davalarda hangi oranda nispi karar ve ilam harcı alınacağı belirlenmiştir. Ayrıca hangi oranda alınacağı belirli olan nispi karar ve ilam harcının ödeme zamanı ve ödenmemesi hâlinde doğacak hukuki sonuç da açık, net, anlaşılabilir, uygulanabilir ve nesnel şekilde düzenlendiğinden kuralların kanunilik şartını taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karar ve ilam harcı yargı mercilerine gereksiz talepler yöneltilmesinin engellenmesi işlevine sahiptir. Bu harcın ödeme zamanını düzenleyen ve ödenmemesi durumunda müteakip işlemlerin yapılamayacağını öngören kurallar yargı mercilerinin gereksiz iş yükü altında bırakılmasını engelleme amacını taşımaktadır. Yargı mercilerinin gereksiz bir iş yüküyle karşılaşmamasında ve bu sayede önlerine gelen uyuşmazlıkları mümkün olan en kısa sürede çözebilmelerinde kamusal bir fayda bulunmaktadır. Bu itibarla kurallarla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olduğu söylenemez. Bununla birlikte kuralların kamu yararına yönelik olması yanında Anayasa'nın sözüne uygun olması da gerekir.

Anayasa koyucu kamulaştırmanın doğurduğu sonuçları dikkate alarak Anayasa'nın 46. maddesinde öngördüğü hükümlerle taşınmaz kamulaştırılacak kişilere mülkiyet hakkı yönünden ek güvenceler tanımıştır. Bu itibarla özel mülkiyete konu bir taşınmaz idarenin tek yanlı iradesi ile müdahale edilebilmesi ancak Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen güvencelere uyulması şartıyla mümkündür.

Kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yoluyla taşınmazına idarenin fiilen el attığı kişilere tazminat ödenebilmesinin yeterli bir güvence niteliğinde olmadığı ve anayasal bağlamda kamulaştırmasız el atmanın kamulaştırmanın yerine ikame edilebilecek bir yol olarak görülemeyeceği açıktır. Bu itibarla idarenin Anayasa'da belirlenen usul ve esasların tümüyle dışına çıkarak taşınmazına fiilen el attığı kişi, taşınmazın bedelini idareden tahsil edebilmek için açmak zorunda kaldığı davada durumunu daha da ağırlaştırıcı yükümlülüklerle karşılaşmamalıdır. Başka bir deyişle idarenin Anayasa'ya açıkça aykırı eyleminin sonuçlarına taşınmazına fiilen el atılan ve anayasal güvenceden yoksun bırakılan kişinin katlanması sonucunu doğuracak nitelikte yükümlülükler öngörülmesi Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir.

* Anayasa'ya uygun bir kamulaştırma süreci içerisinde kamulaştırmanın kamu yararına yönelik olmadığını yargı mercileri önünde ileri sürme imkânına sahip olan kişiler idarenin taşınmazlarına fiilen el atması durumunda bu imkândan yoksun kalabilmektedir. Ayrıca kamulaştırma bedelinin kural olarak peşin ödenmesi gerekirken idarenin Anayasa'ya açıkça aykırı eylemi kişilerin bu anayasal güvenceden de mahrum kalmalarına yol açabilmektedir.

Diğer yandan usulen kamulaştırılan taşınmazlarda bedelin belirlenmesinin idarenin görevi olması sebebiyle bedel tespiti bağlamında kural olarak taşınmazı kamulaştırılacak kişinin herhangi bir yükümlülük altında bulunduğundan söz edilemez. Anayasa'ya uygun bir kamulaştırma sürecinde kamulaştırma bedelinde uyumsuzluk yaşanması durumunda anılan bedelin tespiti talebiyle yargı mercilerine idarenin başvurması gerekirken taşınmazlarına fiilen el atılmak suretiyle mülkiyet haklarına Anayasa'ya açıkça aykırı şekilde müdahale edilen kişiler dava açmak zorunda bırakılabilmektedir. Başka bir ifadeyle idarenin Anayasa'ya aykırı eylemi dava açma külfetinin yer değiştirmesine yol açmaktadır. Kamulaştırmaz el atma nedeniyle tazminat davası açmak zorunda kalan kişilerin nispi karar ve ilam harcı ödemekle yükümlü olmaları ise mülkiyet hakkına yönelik müdahaleyi daha da ağırlaştırmaktadır. Bu itibarla kamulaştırma bağlamındaki hakları anayasal güvence altında bulunan kişilerin idarenin taşınmazlarına fiilen el atarak gerçekleştirdiği Anayasa'ya açıkça aykırı eylem nedeniyle sürüklendikleri dezavantajlı konumu Anayasa'nın sözüyle bağdaştırmak mümkün değildir.

Kaldı ki Anayasa'ya uygun bir kamulaştırma sürecinde malikin taşınmazın gerçek karşılığını elde edebilmek için katlanması gereken bir külfet bulunmamaktadır. Malike yüklenecek bir külfet nedeniyle taşınmazın gerçek karşılığı ödenmeden idare adına tescil edilmesi sonucunu doğurabilecek herhangi bir hüküm Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığın ödenmesi güvencesi ile bağdaşmayacaktır. Bu itibarla kurallar Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığın ödenmesi koşulu yönünden ayrıca ele alınmıştır.

Kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davasının kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi durumunda davacı ödediği nispi karar ve ilam harcının tamamını geri alabilmekte ise de dava sonuçlanana kadar geçecek süre içinde nispi karar ve ilam harcı olarak ödenen tutarda meydana gelebilecek değer kaybı taşınmazın gerçek karşılığının elde edilememesine de yol açabilmektedir. Söz konusu değer kaybının gerçek karşılığın ödenmesine yönelik anayasal güvenceyi işlevsiz hâle getirmesini engelleyebilecek bir telafi mekanizması da öngörülmemiştir.

Sonuç olarak Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen güvenceye açıkça aykırı olarak taşınmazına el atılan kişinin durumunu daha da ağırlaştıran ve bu hususta herhangi bir telafi mekanizması içermeyen kuralların Anayasa'nın sözüne aykırılık teşkil ettiği değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralların kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

Bu basın duyurusu Genel Sekreterlik tarafından kamuoyunu bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup bağlayıcı değildir.

Norm Denetimi Basın Duyuruları

- Faaliyetler
- Bireysel Başvuru Basın Duyuruları
- Norm Denetimi Basın Duyuruları

BASIN DUYURUSU

6.10.2022

ND 47/22

Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Açılan Tazminat Davalarının Görülebilmesini Nisbi Karar ve İlam Harcının Ödenmesi Şartına Bağlayan Kuralların İptali

Anayasa Mahkemesi 8/9/2022 tarihinde [E.2022/61](#) numaralı dosyada, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin birinci fıkrasının 6009 sayılı Kanun'un 18. maddesiyle değiştirilen (a) bendinin birinci cümlesinin, 32. maddesinin birinci cümlesinin "*davalısı harçtan muaf olan kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları*" yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

İtiraz Konusu Kurallar

İtiraz konusu kurallarda, nispi karar ve ilam harcının dörtte birinin peşin, geri kalanının kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödeneceği ve yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağı öngörülmektedir.

Başvuru Gerekçesi

Başvuru kararında özetle; belirsiz alacak davasında talep miktarı belirli hâle geldiğinde talebini artıran davacının gerekli harcı mahkeme veznesine yatırması gerektiği, davalısı harçtan muaf olan davalarda karar

kesinleştğinde davacının yatırdığı harcın kendisine iade edildiği, her durumda iade edilecek olan harcın davacıdan alınmasının adil olmadığı, davanın reddi hâlinde dahi davacıdan maktu harç alındığı, davalısı harçtan muaf olan davalarda davacıdan peşin olarak nispi harç alınmasının bir faydasının olmadığı gibi kamu düzenini ilgilendiren bir yönünün de bulunmadığı, iade edilecek olan harcın davacıdan alınmasının hak arama özgürlüğüne açıkça aykırı olduğu, alınan harcın aynı tutarda iade edilmesi ve davaların sonuçlanmasının uzun zaman alması sebebiyle mülkiyet hakkının da ihlal edildiği belirtilerek itiraz konusu kuralların “*davalısı harçtan muaf olan davalar*” yönünden Anayasa’ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kurallar, davalısı harçtan muaf olan kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yönünden incelenmiştir.

Kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davalarının konusunun belli bir değerle ilgili bulunması nedeniyle anılan davalarda kural olarak davacının nispi karar ve ilam harcı ödemesi gerekmektedir. Davalının harçtan muaf olması da davacının nispi karar ve ilam harcı ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir neden olarak öngörülmemiştir.

Kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davaları kural olarak nispi karar ve ilam harcına tabi olmakla birlikte davanın reddine karar verilmesi hâlinde davacı maktu karar ve ilam harcından sorumlu olmaktadır. Anılan davaların kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi durumunda ise davacı ödediği nispi karar ve ilam harcının tamamını geri alabilmektedir. Bununla birlikte dava sonuçlanana kadar davacı nispi karar ve ilam harcı olarak ödediği tutardan mahrum kalmış olmaktadır. Bu itibarla kuralların mülkiyet hakkını sınırladığı sonucuna ulaşılmıştır.

492 sayılı Kanun’a bağlı (1) sayılı tarifede hangi davalarda hangi oranda nispi karar ve ilam harcı alınacağı belirlenmiştir. Ayrıca hangi oranda alınacağı belirli olan nispi karar ve ilam harcının ödenme zamanı ve ödenmemesi hâlinde doğacak hukuki sonuç da açık, net, anlaşılabilir,

uygulanabilir ve nesnel şekilde düzenlendiğinden kuralların kanunilik şartını taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karar ve ilam harcı yargı mercilerine gereksiz talepler yöneltmesinin engellenmesi işlevine sahiptir. Bu harcın ödenme zamanını düzenleyen ve ödenmemesi durumunda müteakip işlemlerin yapılamayacağını öngören kurallar yargı mercilerinin gereksiz iş yükü altında bırakılmasını engelleme amacını taşımaktadır. Yargı mercilerinin gereksiz bir iş yüküyle karşılaşmamasında ve bu sayede önlerine gelen uyuşmazlıkları mümkün olan en kısa sürede çözebilmelerinde kamusal bir fayda bulunmaktadır. Bu itibarla kurallarla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın kamu yararı dışında bir amaca yönelik olduğu söylenemez. Bununla birlikte kuralların kamu yararına yönelik olması yanında Anayasa'nın sözüne uygun olması da gerekir.

Anayasa koyucu kamulaştırmanın doğurduğu sonuçları dikkate alarak Anayasa'nın 46. maddesinde öngördüğü hükümlerle taşınmazı kamulaştırılacak kişilere mülkiyet hakkı yönünden ek güvenceler tanımıştır. Bu itibarla özel mülkiyete konu bir taşınmaza idarenin tek yanlı iradesi ile müdahale edilebilmesi ancak Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen güvencelere uyulması şartıyla mümkündür.

Kamulaştırmatsız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yoluyla taşınmazına idarenin fiilen el attığı kişilere tazminat ödenebilmesinin yeterli bir güvence niteliğinde olmadığı ve anayasal bağlamda kamulaştırmatsız el atmanın kamulaştırmanın yerine ikame edilebilecek bir yol olarak görülemeyeceği açıktır. Bu itibarla idarenin Anayasa'da belirlenen usul ve esasların tümüyle dışına çıkarak taşınmazına fiilen el attığı kişi, taşınmazın bedelini idareden tahsil edebilmek için açmak zorunda kaldığı davada durumunu daha da ağırlaştıran yükümlülüklerle karşılaşmamalıdır. Başka bir deyişle idarenin Anayasa'ya açıkça aykırı eyleminin sonuçlarına taşınmazına fiilen el atılan ve anayasal güvenceden yoksun bırakılan kişinin katlanması sonucunu doğuracak nitelikte yükümlülükler öngörülmesi Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir.

Anayasa'ya uygun bir kamulaştırma süreci içerisinde kamulaştırmanın kamu yararına yönelik olmadığını yargı mercileri önünde ileri sürme imkânına sahip olan kişiler idarenin taşınmazlarına fiilen el atması

durumunda bu imkândan yoksun kalabilmektedir. Ayrıca kamulaştırma bedelinin kural olarak peşin ödenmesi gerekirken idarenin Anayasa'ya açıkça aykırı eylemi kişilerin bu anayasal güvenceden de mahrum kalmalarına yol açabilmektedir.

Diğer yandan usulen kamulaştırılan taşınmazlarda bedelin belirlenmesinin idarenin görevi olması sebebiyle bedel tespiti bağlamında kural olarak taşınmazı kamulaştırılacak kişinin herhangi bir yükümlülük altında bulunduğundan söz edilemez. Anayasa'ya uygun bir kamulaştırma sürecinde kamulaştırma bedelinde uyuşmazlık yaşanması durumunda anılan bedelin tespiti talebiyle yargı mercilerine idarenin başvurusu gerekirken taşınmazlarına fiilen el atılmak suretiyle mülkiyet haklarına Anayasa'ya açıkça aykırı şekilde müdahale edilen kişiler dava açmak zorunda bırakılabilmektedir. Başka bir ifadeyle idarenin Anayasa'ya aykırı eylemi dava açma külfetinin yer değiştirmesine yol açmaktadır. Kamulaştırmatsız el atma nedeniyle tazminat davası açmak zorunda kalan kişilerin nispi karar ve ilam harcı ödemekle yükümlü olmaları ise mülkiyet hakkına yönelik müdahaleyi daha da ağırlaştırmaktadır. Bu itibarla kamulaştırma bağlamındaki hakları anayasal güvence altında bulunan kişilerin idarenin taşınmazlarına fiilen el atarak gerçekleştirdiği Anayasa'ya açıkça aykırı eylem nedeniyle sürüklendikleri dezavantajlı konumu Anayasa'nın sözüyle bağdaştırmak mümkün değildir.

Kaldı ki Anayasa'ya uygun bir kamulaştırma sürecinde malikin taşınmazın gerçek karşılığını elde edebilmek için katlanması gereken bir külfet bulunmamaktadır. Malike yüklenecek bir külfet nedeniyle taşınmazın gerçek karşılığı ödenmeden idare adına tescil edilmesi sonucunu doğurabilecek herhangi bir hüküm Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığın ödenmesi güvencesi ile bağdaşmayacaktır. Bu itibarla kurallar Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığın ödenmesi koşulu yönünden ayrıca ele alınmıştır.

Kamulaştırmatsız el atma nedeniyle açılan tazminat davasının kısmen veya tamamen kabulüne karar verilmesi durumunda davacı ödediği nispi karar ve ilam harcının tamamını geri alabilmekte ise de dava sonuçlanana kadar geçecek süre içinde nispi karar ve ilam harcı olarak ödenen tutarda meydana gelebilecek değer kaybı taşınmazın gerçek karşılığının elde edilememesine de yol açabilmektedir. Söz konusu değer kaybının gerçek

karşılığın ödenmesine yönelik anayasal güvenceyi işlevsiz hâle getirmesini engelleyebilecek bir telafi mekanizması da öngörülmemiştir.

Sonuç olarak Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen güvenceye açıkça aykırı olarak taşınmazına el atılan kişinin durumunu daha da ağırlaştıran ve bu hususta herhangi bir telafi mekanizması içermeyen kuralların Anayasa'nın sözüne aykırılık teşkil ettiği değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralların kamulaştırmasız el atma nedeniyle açılan tazminat davaları yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

Bu basın duyurusu Genel Sekreterlik tarafından kamuoyunu bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup bağlayıcı değildir.